

YANGI O'ZBEKISTONNING MA'NAVYI YANGILANISH JARAYONIDA
MADANIY MEROSGA MUNOSABAT

Shahzod Mashrapov

NamMTI "Ijtimoiy fanlar va sport" kafedrasining assistenti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yangi O'zbekistonda tarixiy-madaniy merosga o'zbek xalqi munosabatining ijtimoiy-falsafiy tahlili ko'rib chiqilgan. Milliy va jahon madaniyati rivojiga ulkan hissa qo'shgan vatandoshlarimizning hizmatlari, tarixiy-me'moriy majmuuga bo'lgan munosabatlari yoritilgan.*

Kalit so'zlari: *madaniy meros, mustaqillik, metodologiya, sivilizatsiya, Amir Temur, Beruniy, Alpomish, uchinchi renessans.*

Mustaqillik yillarida mamlakatimizda buyuk tarixiy-madaniy merosga ega bo'lgan va jahon sivilizatsiyasining rivojiga ulkan hissa qo'shgan o'zbek xalqining tarixiy o'tmishi, madaniyati va san'ati tarixini o'rganish yuzasidan keng qamrovli ishlar amalga oshirildi. Shu nuqtai nazarda milliy o'zlikni anglash, xalqlar o'rtasidagi totuvlik va diniy bag'rikenglikni mustahkamlash, umumiy barqarorlikni saqlash ishida tariximizga bo'lgan e'tiborni kuchayishi uni o'rganishda sezilarli ahamiyat kasb etmoqda.

Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-fevralda imzolangan "Fanlar akademiyasi faoliyati, ilmiy-tadqiqot ishlarini tashkil etish, boshqarish va moliyalashtirishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2789-sonli qaroriga asosan, bir qator ilmiy-tadqiqot muassasalari Fanlar akademiyasi tarkibiga o'tkazildi. O'zbekistonning eng yangi tarixi bo'yicha Jamoatchilik kengashi Fanlar akademiyasi huzuridagi O'zbekistonning eng yangi tarixi bo'yicha Jamoatchilik kengashiga aylantirildi, O'zbekistonning eng yangi tarixi bo'yicha Jamoatchilik kengashining quyidagi asosiy vazifalari belgilandi: O'zbekistonning eng yangi tarixini zamonaviy nazariy-metodologik, fanlararo yondashuvlarga, tarixiylik va xolislik tamoyillariga asoslangan holda tizimli o'rganishni tashkil etish; O'zbekistonning eng yangi tarixi bo'yicha dolzarb muammolarni ishlab chiqish, shuningdek, buyuk tarixiy-madaniy merosga ega bo'lgan va jahon sivilizatsiyasining rivojiga ulkan hissa qo'shgan o'zbek xalqining tarixiy o'tmishi va bugungi kuniga baho berishda bir yoqlama yondashuvlarga, aqidaparastlikka yo'l qo'ymaslik ishlarini muvofiqlashtirish; fuqarolarda tarixiy xotira, milliy o'zlikni anglash, yuksak ma'naviyat, xalqning tarixiy an'analari, madaniy merosiga hurmat, mamlakatimiz mustaqillikka erishganligining buyuk

tarixiy ahamiyatini anglash kabi fazilatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan[4]. O'zbekiston jamiyatini ma'naviy yangilanish jarayonida ma'naviy faoliyatning

turli shakllari mavjud, biroq, ularning barchasi ilk butunlik elementlari bo'lib

qoladi. Fan, din, falsafa, san'at, axloq, huquq, siyosat, mafkura, milliy o'zlik ma'naviy madaniyatning aniq shakllari hisoblanadi. Alohida shakldagi ma'naviyatning xususiyati maxsus tuzilish va ma'lum vazifalar majmuidan iborat, har birining ma'naviy faoliyatning turli shakllari mavjud, fan, din, falsafa, san'at, axloq, huquq, o'ziga xosligida ifodalanadi. Ma'naviy madaniyatning ayrim

shakllari (fan, san'at) "chegaralanganlikda" farqlanadi, ya'ni ma'naviy madaniyatning aniq sohasiga aylanadi, boshqa shakllarida (axloqiy, estetik) faoliyatning barcha turlari qorishib ketadi.

Milliy va jahon madaniyati rivojiga ulkan hissa qo'shgan vatandoshlarimizning xizmatlari haqida yubiley tantanalari o'tkazildi. O'tgan

yillarda Navoiy, Bobur, Qodiriy, Behzod, A.Farg'oniy yubileylari nishonlandi. Alohida tantanalar bilan xalqaro miqyosda Ulug'bekning 600-yilligi, Amir

Temurning 660 yilligi, Imom Buxoriyning 1225 yilligi o'tkazildi. Jaloliddin

Manguberdi tavalludining 800 yilligi va "Alpomish" eposining 1000 yilligi keng nishonlanib, kelinmoqda. Ayniqsa katog'on qurbonlarining begunoh xotirasi

tiklanishi katta ahamiyatga ega bo'ldi[5]. Milliy an'analarni tiklash bo'yicha ham ko'plab ishlar qilindi. Navro'z, hayit kabi qadimgi xalq va diniy

bayramlar rasman hayotga qaytdi. Hayr muruvvat udumlarini davom ettirish va yosh avlodni barkamol o'stirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Sog'lom

avlod uchun jamg'armasini tashkil qilinib, dastlabki ordenini ham shunday ataldi. Nogiron bolalar uchun "Mehribonlik" kabi sahovat festivali muntazam o'tkazib kelinmoqda. O'zbekistonda xalqaro kino, teatr va "Sharq taronalari" kabi musiqali festivallar o'tkazish yaxshi an'anaga aylanib qoldi. Xalq bahshichilik san'atiga e'tibor kuchayib Respublika konkursi o'tkazildi.

Yangi O'zbekistonda taraqqiyotining hozirgi rivojlanish bosqichida ham milliy ma'naviyatimizni rivojlantirish, uni xalqimiz, ayniqsa, yoshlarimizni tarixdan saboq olish, o'tmishimizni to'g'ri taxlil qilgan xolda xulosa chiqarishga o'rgatishimiz, ularni tarix ilmi, tarixiy tafakkur bilan oziqlantirib qurollantirishimiz zarur buning uchun, esa mamlakatimizdagi barcha yoshlarimizda zamonaviy ta'lim-tarbiya bilan birgalikda, qon-qonimizga singgan muqaddas dinimizning insonparvarlik mohiyatini to'g'ri tushuntirib berishimiz, ularni ezgu g'oyalar ruhida tarbiyalashimiz kerak. Hozirgi kunda mamlakatimiz hududlarida saqlanib kelayotgan osori-atiqalar, ulug' allomalar nomi bilan bog'liq muborak qadamjolar nihoyatda ko'p. Masalan, Mo'ynoq tumani hududida Xo'ja Ahmad Yassaviyning shogirdi, tasavvuf ta'limotining yirik namoyondasi Sulaymon Boqirg'oniy maqbarasi joylashgan. Xalq orasida "Xakim ota" nomi bilan shuhrat qozongan bu zot sodda va xalqona uslubda yozgan asarlari bilan turkiy adabiyot olamida alohida e'tirof etiladi[1].

2023-yili Sulaymon Boqirg'oniy tavalludiga 900 yil to'ladi. Ana shu muhim sana munosabati bilan shoir bobomizning maqbarasini obod qilish asarlari chop etilishi, har jihatdan o'rinli.

Shuningdek, turli davrlarda Nasaf shahrida 400 dan ziyod islomshunos olimlar yashab faoliyat ko'rsatgan. Ularning ilmiy merosini chuqur o'rganish, asarlarini bugungi tilimizda, keng jamoatchilikka tushunarli qilib nashr etish.

Xususan, Abul Muin Nasafiy, Najmiddin Nasafiy, Aziziddin Nasafiy, Barokat Nasafiy, Xiromiy, Sayido Nasafiy, Xayoliy singari ulug' allomalarimizning ma'naviy merosi bugun ham beqiyos ahamiyatga ega.

Aholining yarmidan ko'prog'i yoshlardan iborat bo'lgan mamlakatimizda yoshlarga oid davlat siyosatini izchil amalga oshirish, yosh avlodni har tomonlama ma'naviy barkamol, intellektual salohiyatli, o'z qat'iy pozitsiyasiga ega, yurtda amalga oshirilayotgan islohotlarga

befarq bo'lmagan, yurtning ertangi munosib kelajagi uchun daxldorlik hissi shakllangan, maqsadga intiluvchan, serg'ayrat, vatanparvar, sadoqatli, komil shaxslar sifatida tarbiyalash yangi O'zbekistonni dunyoning eng rivojlangan davlatlari safidan o'rin olishining muhim omilidir. Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek: - Biz yoshlarga doir davlat siyosatini hech og'ishmasdan, qat'iyat bilan davom ettiramiz.

Nafaqat davom ettiramiz, balki bu siyosatni eng ustuvor vazifamiz sifatida bugun zamon talab qilayotgan yuksak darajaga ko'taramiz. Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqiyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz[2] - deb, ta'kidlab o'tdilar. Albatta, bugungi kunda bu borada yurtimizda barcha sohalarda ulkan o'zgarishlar, yangilanishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, yoshlarimizning bilim olishlari, kasb-hunar

egallashlari, iqtidori va layoqatini namoyon qilishlari uchun barcha shart-sharoit va imkoniyatlar yaratilmoqda. Albatta, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning Yangi O'zbekistonni barpo etish g'oyasi va Uchinchi Renessans asosini yaratish borasidagi tashabbusi bugun reallikka aylanib bormoqda. Yangi O'zbekiston va Uchinchi Renessans so'zlari hayotimizda o'zaro uyg'un va hamohang bo'lib yangrab, xalqimizni ulug' maqsadlar sari ruhlantirmoqda. Jumladan, yoshlarimiz o'zlarining vatanparvarligi, mehnatsevarligi, ilmga chanqoqligi va olib borilayotgan islohotlarda daxldorlik hissini sezgan holda faol qatnashmoqdalar.

Mamalakatimizda joylashgan Nurota shahar - Chashma tarixiy-me'moriy majmuasi xususida to'xtalib o'tsak, -Yurtimizning boy tarixga ega bo'lgan Nurota shahri geografik jihatdan O'zbekistonning markazida joylashgan bo'lib Nurota tumani shimoliy-sharqdan Jizzax, janubiy-sharq va sharqdan Samarqand viloyatlari, g'arb va janubiy-g'arbdan Navoiy viloyatining boshqa tumanlari bilan chegaradoshdir. Shu bilan birga shaharning tarixi ham uzoq o'tmishga borib taqaladi. Nurato yoki Nuri Buxoro nomi bilan tarix sahifalaridan o'rin olgan mazkur tarixiy shahar haqida Abu Bakr Narshaxiy ma'lumot berib, uni Buxoro tarkibidagi tarixiy joy sifatida qayd etadi. Narshaxiy IX-X asrlarda yashab o'tganligini nazarda tutadigan bo'lsak va uning bu hudud haqida o'sha davrda ma'lumotlar yozib qoldirilganligini hisobga olsak, u holda Nurning qadimiyligiga shak-shubha qolmaydi. Me'moriy yodgorliklar asosan Shayboniylar davrining mahsulidir va keyingi davrlarda ya'ni mang'itlar sulolasi hukmronlik qilgan vaqtda ta'mirlangan. Narshaxiyning yozishicha, Nurda jome' masjidi va rabotlar bo'lgan. Ziyoratga keluvchilarning asosiy qismi Buxoro aholisi, shuningdek, boshqa joylardan ham bu yerga ko'plab kishilar tashrif buyurishgan. Hozirgi vaqtda ham bu yerga keluvchilarning aksariyati Buxoro va uning atrofida. Narshaxiy Nur ziyoratiga borib qaytganlarni hojilar fazilatiga ega bo'lishi to'g'risida ham yozib qoldirgan. Nurning ziyoratgoh bo'lishi, bu joydagi yerda muqaddas qadamjolarining mavjudligi bilan bog'liqdir. Muqaddas buloq, baliqlar, tarixiy obidalar, Sa'id ad-Din Abul Xasan Nuriy, Ar-Rumi singari tarixiy shaxslarning qabrlari mavjudligi, shuningdek, arablar istilosi davrida Movarounnahrda kelib qolgan va shu tuproqda foniylidandan boqiylikka ketgan hamda Nurda dafn etilgan tobeinlar qabrlari borligi shundan dalolat beradi.

Bugungi kunda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning 2017-yili Navoiy viloyatiga tashrifi chog'ida Nurota tumanidagi "Chashma" ziyoratgohi atrofini kengaytirish va obodonlashtirish, sayyohlar uchun zamonaviy mehmonxona qurish yuzasidan bergan ko'rsatmalar asosida chashma atrofida joylashgan "Chilustun" va "Panjvaqta" masjidlari, Abul Hasan Nuriy maqbarasini rekonstruksiya qilindi.

Ziyoratchi va chet ellik sayyohlar uchun qulayliklarni oshirish, talab yuqoriligini inobatga olinib, mehmonxonalar qurildi, sayyohlarga xizmat turlarini ko'paytirib, aholini qo'shimcha daromad bilan ta'minlash masalalariga katta e'tibor qaratildi. Bugungi kunda ushbu maskanga nafaqat tuman va viloyatimiz yoki Respublikamizning boshqa shahar, tuman va viloyatlaridan balki, dunyoning ko'plab davlatlaridan sayyohlar kelib, yurtimizdagi o'zgarishlar, rivojlanishlar, amalga oshirilayotgan islohotlarga yuqori baho berib ketmoqdalar. Albatta, bularning barchasi Yangi O'zbekistonni borpo etishda yoshlarimiz ongida milliy g'ururni, vatanparvarlikni, o'z yurtiga sadoqatni, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlikni shakllantirish, yurtimizdagi boy ma'naviy va madaniy merosni avaylab asrashda daxldorlik hissini yanada oshirib borishimizda yangidan yangi kuch-g'ayrat bag'ishlaydi[3].

Bugun Yangi O'zbekiston tarixi zarvaraqlariga bitilayotgan bir jumla - "Uchinchi Renessans" atamasiga juda ko'p marotaba duch kelyapmiz. Uning tag zamirida ulug' bir ezgulikni, buyuk bir kuchni anglash mumkin.

Zero, renessans uyg'onish demakdir. Ya'ni ilmiy uyg'onish, ma'rifatni anglash va shu asnoda, qadimiy ma'naviy me'rosimizni jamlab, yig'ib borish jarayonidir. Bugun biz ana shunday qutlug' davrda Uchinchi Renessansga poydevor qo'yiladigan zamonda yashayapmiz. Poytaxtimizda o'tkazilgan

- Markaziy Osiyo dunyo sivilizatsiyalari chorrahasida Xalqaro madaniyat forumi doirasida O'zbekiston madaniy merosini o'rganish, saqlash va ommalashtirish bo'yicha Butunjahon jamiyatining "O'zbekiston madaniy merosi" Yangi Renessans poydevori

V Kongressi ilmiy kuchlarni birlashtirishga qaratilgan noyob tashabbus bo'lganini ko'rishimiz mumkin. Ushbu tadbir chin ma'noda ma'naviyat, madaniyat va ma'rifat ixlosmandlarini bir yoqadan bosh chiqarib, shu asnoda yangi g'oya va tashabbuslarni ishlab chiqishiga sabab bo'ldi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YHATI:

1. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. - T.:O'zbekiston, 2022. - B. 26
2. Mirziyoyev Sh. M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. -T.: O'zbekiston, 2016. B.14
3. Mirziyoyev Sh. M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qattiyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. - T.: O'zbekiston, 1-tom. 2019. - B. 46.
4. To'ychiboyeva S. O'zbekistonda jamiyatni ma'naviy yangilanishi jarayonida madaniy merosga munosabati // "Xalq so'zi", 2017-yil 1-iyul. - №3.
5. Хайруллаев М. Маданий мерос ва фалсафий фикр тарихи. -Т.: Шарқ, 1985. - Б. 89-90.